

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția
Strada Buzești 32
Administrația
Strada Regală, 6.
BUCUREȘTI

Director: N. IORGA
Redactori: { St. O. Iosif,
M. Sadoveanu și
I. Scurtu.

ABONAMENTUL ANUAL
În țară . . . 10 lei
În străinătate 12 »

BOIERIMEA DE ȚARĂ, CARE SE DUCE.

— DUPĂ NUVELELE D-LUI GÎRLEANU¹. —

Culegerea de nuvele pe care d. Em. Gîrleanu, ofițerul din Birlad care iscălește «Emilgar», o dă supt titlul de «Bătrîni», ce mi se pare neîndestulător și necuprinzător, e poema în prosă, de o foarte aleasă și discretă poezie, închinată sfrîșitului boierimii de mijloc a Moldovei.

Vremurile moderne au adaus, pe lîngă păcatele noastre cele vechi, și unul nou, foarte greu, Jura de clasă. Până atucî avusem o țărănime, niște boieri și un cerc de cărturari, cari puteau trăi bine alături, înțelegîndu-se în multe lucruri, iubindu-se în oarecare măsură, mai mare de cum ne închipuim astăzi, și în stare să se unească în anumite împrejurări pentru a îndeplini fapte folositoare tuturor. Dacă era dușmănie între anumite strate ale societății, ea nu atingea pe domnul pămîntului în puterea moștenirii, pe acela lîngă strămoșii căruia trăiseră, lucrînd aceleași ogoare, strămoșii celor ce-și primiau în fiecare an brazda pe care aveau s'o lucreze, mai mult pentru altul, ci dușmănia se îndrepta, într'adevăr puternică, împotriva ciocoimii dregătorilor nemilostivi, cari arau cu condeiu și secerau cu biciul. Fața acestor oameni ai Cîrmuirii deștepta groază și numele lor se rostia cu blesteme. Cu boierii, cum am spus, era altfel: țărănimea recunoștea că ei trebuie să fie și nu se gîndia la o stare nouă de lucruri, în care boierimea ar peri d'innaintea ochilor.

Prin acestea nu înțeleg să îndreptățesc, — cum mi-ar putea veni acest gînd? — strîngerea pămîntului românesc în mîna boierilor, pe căi drepte sau mai puțin drepte, nici înstăpînirea celor foarte puțini asupra mulțimilor celor mari, pe care nu erau în stare să le călăuzească spre mai înalte scopuri. Însemn numai atîta că țeranii noștri

¹ Em. Gîrleanu-Emilgar, *Bătrîni*, București, Minerva, 1905.

nu erau, cum se spune astăzi, «conștienți de drepturile lor», că nu erau pregătiți să și le ceară înapoi și că pentru viitor ei n'aveau în vedere decît acea binefacere dumnezeiască a unui «boier bun», drept, omenos, milostiv, făcător de bielsug și de pace. Cu mult mai dese ori decît cum se crede, dădea Dumnezeu acest noroc săracilor și obidiților de pe brazde, așa încît, ca în timpurile de tot vechi, boierul era un fel de Voevod și jude pe pămînturile sale. Aceasta se întîmpla cu deosebire în Moldova, unde Grecimea pătrunsese mai puțin în rostul de la țară, unde neamurile boierești erau mai vechi pe locurile unde li stătea Curtea și unde nu era așa de răspîdit proprietarul cel mic, ahtiat după munca robului țarinei.

Anii de prefacere, de pe la 1840 înainte, au întruchipat însă un tip boieresc, care se zugrăvește și astăzi în cele mai negre colori pentru a stîrni dezgustul și mînia. Străbunii lui, vicleni și amarnici, au furat ogorul țerănimii; ei și toți urmașii lor, generație după generație, au stors, au bătut și au schingiuit; rînd pe rînd ei s'au hrănit din sîngele cald pe care l-au supt suferinții. Nu numai atîta: ei s'au închinat, pretutîndeni și în toate timpurile, numai interesului și banilor; pentru aceasta au făcut din cea mai scumpă cinste covor picioarelor celor puternici, pentru aceasta și-au vîndut Domn, țară și neam (*lege*, n'au cutezat că zică, — căci numai această oropsită boierime a știut să rămîie supt Turci, creștină).

Și cum să nu se creadă aceste lucruri cînd le spuneau însiși feciorii de boieri, cu un avînt în critică pe care nu-l aveau ceilalți?

Pe urma acestor judecăți, s'a întemeiat o clasă stăpînitoare nouă. O vedem astăzi, o simțim cu durere, ne îndoim supt greutatea ei și ne înroșim de păcatele ei: o clasă, în care boierimea scăzută ca însemnătate e numai unul din elemente, pe cînd cel mai puternic îl formează oamenii de bani cari s'au scurs la noi de pe toate meleagurile, șireții și dibacii, cari au știut să întrebuițeze și împrejurările și oamenii, apoi funcționăria tiranică și acei politiciani cari leagă și dezleagă, taie și spînzură, sucesc și învîrtesc toate, fără nici-o cunoștință adevărată și fără nici-un ideal vrednic. Cercetătorii trecutului au înțeles îndată cît de puțin folosisem cu schimbarea clasei stăpînitoare; lei și-au dat samă că nu mai poate învia boierimea veche, cu rostul ei politic și că nu se mai poate da urmașilor ei occidentali acea curăție de viață patriarhală, acea deplinătate de simț românesc, acea legătură sufletească față de pămînt și de oamenii lui pe care o avuseră «bătrîni», păstrători credincioși ai unei tradiții istorice,

ai unei vechi moșteniri de cinste, de mândrie, de muncă, de omenie și de bună rînduială, care s'a pierdut; dar pentru aceasta ei n'au tăgăduit merite istorice adevărate. Ei au căutat să înfățișeze celor de astăzi, în locul strigoifului boieresc cu buzele vinete pătate de sînge, cu unghiile pline de țerna pămîntului furat, pe boierul cel adevărit prin mărturiile scrise. Și prin aceasta conștiința națională a intrat din nou în stăpînirea unei largi bucăți de trecut, care fusese aruncată pe maidanul de putregaiu al lucrurilor care trebuie să se uite.

* * *

Un scriitor, un poet, dintre cei mai tineri, pe cari nu-î mai împovărează prejudecățile și nu-î mai falsifică superstițiile, împiedecîndu-î de a căuta de-a dreptul adevărul ce trebuie să-î însușească, — deci unul din cîntăreții puternici și mulți ai *renașterii* noastre de astăzi s'a înduioșat de sfîrșitul umil al micii boierimii glorioase, și a făcut din această dramă fără strigăte, fără lacrimi care se văd, fără zbulucimări oratorice și pose desnădăjduite obiectul cercetărilor sale. Său mai bine el și-a deșteptat amintirile, căci în orașele din Moldova, unde a copilărit d. Gîrleanu, se puteau vedea lesne, de oameni cari de cele mai multe ori nu-î înțelegeau și n'aveau nici-o tragere de inimă pentru dînșii, acei bătrîni scoși din rostul lor, izgoniți dintr'o chemare pe care străbunii și bunicii o lăsaseră părinților, și cari, neputînd lupta cu vremea, cu înriuririle, cu o civilizație străină întregă prăbușită asupra lor pentru a-î strivi, se adăpostiau într'un colț cald de iubire bătrînească, într'un ungher de prietenie credincioasă, într'o singurătate aromită de rămășițele unei dragoste vechi, pentru a închide ochii oboșiți de lumina crudă a prefacerilor. Scriitorul a văzut cu înduioșare acest sfîrșit al oamenilor de rasă, ascunși în tainița în care erau slobozi să-și lingă rănile, pe cînd atîția cari nu sînt de rasă ar fi umplut ulițele și drumurile de chelălăielile lor ultime.

Pentru asemenea schițe poate că nimeni nu era mai pregătit decît acest tînăr cu sufletul sfios și gingaș, acest Moldovean blind, plin de evlavie față de trecutul țerii sale moldovenești și de compătimire duioasă pentru acei pierduți-al căror sînge e și sîngele-său. Cu simțire dureroasă de fiu și cu iubire duioasă de poet înfățișează el pe bătrînul boier sărăcit care rătăcește prin mijlocul norocului altora, pe visătorul neînfrînat care face planuri nouă pe priporul chiar al peșrii, pe dulcii moșnegi cari-și cetesc tăcuți, uni în ochii altora, pe iubitorii de copii mulți și de casă plină, ca și pe bieții pustnici cari trebuie să se mulțamească numai cu un ușor sunet de pași copilărești în largul multelor odăi golite de moarte.

Une ori d. Girleanu izbutește să dea pagini care sînt din cele mai bune ce s'au scris în limba noastră. Mă gîndesc la povestea prieteniei dintre doi drumeți de-ai noștri rătăciți în «Evropa» și între «Neamțul» găsit în tren și pe care-l cuceresc pe viață prin marea lor bunătate veselă (*Franț*). Apoi la acel bătrîn care vine de la țară, de departe, slab ca o umbră, pentru ca să moară în acea încăpere unde sufletele înaintașilor săi au părăsit pe rînd încăperea învechită a țărînei. Bătrînul moare pe drum, cu porunca, pe care o șoptește fică-sa, de a nu tulbura pe nepoți, pe copiii cari sînt de față și nu înțeleg; și glasul înăbușit al mamei spune numai, în mijlocul risetelor nevinovate acest prohod, mai înduioșător decît toate rugăciunile:

«— Copii, tăceți, că doarme bunicul.»

Iar mai ales, cît privește întinderea, mișcarea, puterea, însemn bucata de la urmă în care se înfățișează în adevăr dramatic lupta dintre două generații dușmane, în care bătrîna boierime știe să cadă cu cinste.

Aceasta è cea d'întăiu carte ce se culege pe un teren literar care poate da o întregă bogăție de coloare și de simțire.

N. IORGA.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

MOARTEA SPĂATARULUI

La hanul cel mare din deal, de pe grind,
Tot satul la joc se adună...
În briul cel iute voinicii se prind,
Scripcarul dă tactul din strună,
Iar jocul începe... În ropot treptat
Se varsă pe strune cîntarea
Și jocul s'oprește tîrziu, pe 'nserat,
Cînd apa li udă spinarea.

Frumoasă ca ziuă, Ileana, din prag
La Șoimea se uită într'una —
La Șoimea Viteazul, alesul ei drag —
Și-l scoate din minte nebuna;
Căci ochi c'ai Ilenei nu poți întilni
Cît ține pămîntul supț soare,
Iar Șoimea Viteazul în stare ar fi
Pe toți, pentru ea, să-î omoare.

Dar seara, cînd jocul de mult e sfîrșit,
 Spătarul în curte s'arată
 Călare, pe-un tînăr gonaciū odihnit,
 La scară descalecă 'ndată,
 Și răpede sare pe-al hanului prag,
 Sărută hangița și-î prinde mijlocul :
 «O spune-mi, Ileano, o spune-mi: ți-s drag?...
 «Că-mi arde pe inimă focul!

Hangița se zbate în brațe de fier...
 Dar Șoimea stă mut la o parte
 Și 'n mină 'nvirtește tăiosul hanger,
 Cu gînd hotărît pentru moarte...
 Îi strigă Spătarul : «Ce stai, ca un prost,
 Cu ochi rătăciți, ca de fiară?..»
 .. Spătare, Spătare, de fugă fă-ți rost
 C'amară ți-î soarta, amară!..

Și Șoimea scrișnește... Cu ochi de tilhar
 Ridică hangerul în mină...
 Și'n clipa aceia sărmanul Spătar
 Fu mort, pe 'nsetata țărină...
 Pe urmă... găsesc eū cuvinte să spun
 Pe urmă ce-a fost?.. Ca turbat,
 El, Șoimea, privește cu ochi de nebun
 La balta de singe 'nchegat...

Cu fața de ceară hangița stă 'n prag
 Ca stana de piatră..., și 'ntr'una
 Se uită la Șoimea, voinicul ei drag :
 Îl scoase din minte nebuna !
 Zău, ochi c'ai Ilenei nu poți întilni
 Cit ține pămîntul supt soare.
 Iar Șoimea Viteazul în stare ar fi
 Pe toți, pentru ea, să-î omoare !

UN ARENDAȘ ¹.

Iani Livaridi intrase acum cinci ani ca arendaș pe moșia Vultureasca, de pe malul Dunării, cale ca de un conac de la gara Sălcuței.

Gurile rele spuneau că acest venetic fusese pe vremuri plăcintar și că prin drămăluirea mărfii, prin cumplită zgîrcenie și prin cămătărie izbutise a-și agonisi un capital frumosel, cu care s'a apucat de arendașie.

Alții. — mai iscodaci — țineau morțiș că Livaridi găsise într'un beciu o căldare plină cu lire turcești și de atunci par'că-i pusese Dumnezeu mina în cap.

Alții, în sfîrșit, ziceau că toată averea cu care arăndășește el de la un timp încoace, o are de pe urma nevastăi lui, fata unui Grec, negustor de grîne, putred de bogat și pe care el o scosese din minți.

Toate acestea erau însă numai scornituri lumești. Șiretenia vieții lui era următoarea :

La vîrsta de șaisprezece ani Iani Livaridi fu adus în țară de un unchiu al lui care logofeția de multă vreme pe o mare moșie boierească și care se procopsise furînd zi cu zi și pe țeranii și pe proprietar. Acest unchiu l-a băgat slugă la un plăcintar din Brăila, un prieten al lui din copilărie.

I-ar fi putut face rost de o bucățică de pine chiar la moșia unde era el logofăt, dar n'a vrut. L-a zvrilit chiar de la început în vârtejul groaznic al vieții spre a-l deprinde să deschidă ochii de timpuriu, spre a-l face să vadă ce greu se cîștigă un ban în ziua de azi și spre a-l învăța să ție strîns băierile pungii cînd, după multă alergătură și cu mult amar, a izbutit să lege în ea doi-trei arginți.

Acolo, la plăcintarul acela, și-a făcut Iani Livaridi ucenicia lui de negustor.

Cînd se luminea de ziuă, își lua coșul în spate și pornia la port. Se așeza în fața vre-unei probele sau la vre-o răspîntie umblată, își punea coșul pe un scăunel și striga cît îl lua gura :

— *Covrizi calde, simiți proaspete !*

Glasul lui suptîratec se pierdea în larma asurzitoare a portului. Probelele șuierau, altele urlau din sirene, hamalii voinici și prăfuiți urcau fugind șchelele înnalte, curmați de șale supt greutatea sacilor ; căruțașii veniau în goana cailor, opriau scurt, încărcau sau descărcau repede și porniau iar.

Covrigiul se uita cu ochii lui de flăcăiandru la această goană cumplită, și în fiecare zi înțelegea din ce în ce mai lămurit că toată lumea aceasta se zbuциamă numai și numai pentru bani. Și mîntea lui crudă se frămînta să afle cum ar putea cîștiga și el un ban-doi în afară de mica lui simbrie. Un hamal scurt și îndesat îl întrebă într'o bună dimineață :

¹ Fragment din romanul « Două neamuri ».

— Ai rachiū, mă *capră* ?

Și a doua zi covrigiul aduse în coșul lui un clondir de rachiū înfășurat în hîrtie. Pînă la prînzul cel mic, rachiul fu vîndut: cînci bani cinzeaca și două măslina pe de-asupra. A doua zi iar așa, a treia zi tot așa; o săptămînă, două, trei, o lună. Negotul mergea bine. Un an trecu așa. Nici nu-î da prin gînd plăcîntarului că sluga lui face negoț pe ascuns. La un an, unchiul veni să-și vază nepotul. Îi adusese de la țară o coșniță cu de-ale gurii; unt, ouă, o sticlă de lapte, o fășie de slănină afumată și un burdușel de brînză.

Așa pe seară — era 'ntr'o Duminică — ieșiră amîndoi prin oraș. Intrară într'o cafenea murdară, cu păreții afumați, cu tavanul mărunt, cu mesele acoperite cu mușamale pestrîte, cu tablourî ieftine înfățișînd aci un *palicari*, aci un cap încoronat, aci vre-un vapor de războiū străin, aci vre-o caricatură din *il Papagallo*, ajunsă acolo cine știe cum.

Unchiul porunci cîte o cafea «*dulțe-fiarta*», apoi veni de se așeză în fața nepotului.

— Ia spune-mi, Iani, cîți bani ai tu de luat de la stăpîn ?

— O sută și treizeci și cînci de franci !

— Va să zică n'ai cheltuit nici cînci bani pînă acum ?

— Nici cînci bani !

Unchiul increți fruntea și închise din ochiul stîng în semn de mirare. Băiatul se uita la el serios, atent, par'că-ar fi văzut atunci întîia oară acea față osoasă în mijlocul căreia răsăria un nas coroiat, ca un plisc de bufniță. Apoi, dîndu-se aproape de el, îi șopti :

— Am trei napoleoni de aur strînși ban cu ban de pe rachiū !

Unchiului i-a fost rușine de lumea cealaltă din cafenea, căci altfel și-ar fi sărutat nepotul pe amîndoi obraji.

— Bravo ție, Ianișor !... Bravo ție !... Tu ai să ajungi departe... Spune, vrei să te ajut să faci un negoț ?

Sfiala de ucenic trențaros peri din sufletul băiatului. Acum vorbea serios, cu șart, amănunțit, par'că-ar fi pus la cale cu un tovarăș o afacere de sute de mii de franci. Bătrînul se uita cu băgare de seamă la acest puiū de Grec în mintea căruia încolțiau de pe acum planuri de negustorie. Și, după ce l-a cîntărit bine din ochi, i-a strecurat în mină cînci hîrtii de cîte douăzeci de lei.

— Ține, Ianișor !... O sută de franci !... Cu totul ai, va să zică, două sută treizeci și cînci... Ia seama !... Muncește și pune ban lîngă ban !... Nu da pe datorie !

Cînci ani de zile Livaridi a'nvîrtit fel de fel de negoțuri. A muncit, a răbdat de foame, a pus ban lîngă ban. Și, după acești cînci ani, tînarul simți că nu-î mai ajung negoțurile acelea mici, simți că el e făcut să invîrtească afaceri mari, de zeci, de sute de mii de franci.

Atunci plecă să-și vază unchiul. Își cumpărase haine nouă, ghete nouă, pălărie nouă, se răsese și se tunsese cu breton pe frunte.

Unchiu-său s'a crucit cînd s'a pomenit cu el la moșie, și, fiindcă toc-mai pleca pe cîmp, îl luă cu el în docăraș.

Se întrebă de afaceri, de sănătate, și tinărul scoase binișor din sîn o batistă înnodată la un colț.

— Cît ai?

— Cinci mii de franci!

Ochii bătrînului licăriră. Apucă mîna băiatului și o strînse cu putere în mîna lui osoasă. Apoi rămase dus pe gînduri.

Tinărul se uită lacom la sămănăturile ce se legănau în bătaia vîntului. Aerul curat și înviorător îi bătea obrajii îngălbeniți, și el îl sorbia cu nesăț, grabnic ca un hoț, bucurat în adîncul sufletului că nu-l costă nimic. O viață nouă, o lume nouă îi răsăria înaintea ochilor. Simția că aici trebuie să se cîștige mult mai mulți bani și mult mai ușor decît prin fleacurile lui de negoțuri din port. Pămîntul negru al ogoarelor i se părea o fabrică de aur, o fabrică minunată în care zvirli cu banița și din care ieși cu chila.

Iar seara, pe cînd mîncau amîndoi în odăița curată și veselă, unchiul se deschise nepotului:

— Vezi, nepoate dragă, acum ești om în toată legea... Oare cîți ani ai?

— Douăzeci și doi!

— Douăzeci și doi de ani!... Mulți înaintea!...

Eū, precum vezi, sînt bătrîn și m'am săturat de alergătură pentru străini... Am luat o moșie în arendă pe seama mea.

Tu ești tinăr și muncitor, eū am bani și cunosc rostul moșiei... Te ieau pe lingă mine și-ți fac parte... Vrei?

Nepotul îi sărută mîna:

— D-ta-mi ești tată, d-ta-mi ești Dumnezeu! Îți muncesc ca un rob!... Ajută-mă să mă ridic și eū!

Tovărășia pusă la cale merse de minune.

Iani Livaridi învăță plugăria la școala unchiului său. Învăță cum se măsoară mai mici pogoanele date 'n bani, cum se măsoară mai mari pogoanele date 'n muncă, cum se prind oamenii din iarnă pe secere, cum se măsoară griul pe arman spre a înșela pe cel cu mașina plătindu-i pe mai puține chile decît sînt în adevăr (izbești cu genunchiu'n fundul băniții ca să s'așeze bine griu'n ea și o lași mai cu vîrf), cum se dijmuește, cum se fac șuruburi bieților țerani, în sfîrșit învăță toate chichițele care țin loc de școală logofeților de moșie.

La douăzeci și șase de ani, unchiul îi găsi o fată cu cincizeci de mii de franci zestre, iar, la patru ani după căsătoria lui, bătrînul se duse să mai logofetească și pe lumea cealaltă și lăsă nepotului său două sute de mii de franci moștenire. O avere întregă strînsă zi cu zi prin hoție logofetească timp de patruzeci și cinci de ani!

Iani Livaridi se ridicase!

O putere mare îl ridicase sus, mult mai sus de cum îndrăznise el să-și

închipuie, și arendașul nostru începu acum a călca mai apăsat și a vorbi mai răstit.

... Astăzi Iani Livaridi e om de jumătate de milion avere și cetățean român. Ori de câte ori vine vorba de obârșia lui, se bate cu pumnul în piept că e Român get-beget dintr'o comună românească din Macedonia.

Copilul lui — căci numai cu un copil l-a miluit Dumnezeu — a'nvățat la pension cu copiii de boieri mari, și astăzi e la Paris de cinci ani de zile să-și iea doctoratul'n drept. Băiatul lui se va ridica și mai sus. Acela va ajunge deputat, poate chiar ministru, va vorbi în Cameră, și o lume întreagă îl va asculta, îl va aplauda, îl va admira...

Livaridi se scutură din gândurile acestea, își aprinse o țigare și sări în docărașul ce-l aștepta la scară.

Un vânt rece începu a sufla din spre soare-apune, și norii cenușii se ridicău, se mprăștiau în înălțimile văzduhului, împinzind cerul, mohorînd liniștea zilei de vară.

Arendașul își ridică ochii la cer, și-și mușcă mustața dreaptă — semu că era supărat. Băgase de dimineață un cîrd de cosași în finul din luncă, și-i era teamă să nu se strice vremea:

— «Așa-i c'o să ne plouă, Ioniță?»

Vizitiul întoarse capul spre stînga, ca și cum ar fi vorbit cu cineva de-alături, și răspunse:

— «N'ai teamă, boierule! Pin' la Sf. Ilie numai vîntu' care se ridică din spre Măgura Berzei scornește ploaie!»

Arendașul își aprinse o altă țigare, nu prea asigurat de cunoștințele meteorologice ale slugii. Teran prost!

Docărașul fugia printre tarlele de grîu înspicat. Holda verde se legăna ușor în bătaia vîntului, învălura, susura, avea o mlădiere de apă. În spicele fragede se frămînta viața nouă, se plămădiau milioanele de boabe arămii, aur sunător închegat clipă cu clipă din sucul pămîntului și din lumina soarelui. Și peste toate plutia o liniște adîncă, mare ca într'un altar uriaș, din toate se desprindea farmecul puternic al pămîntului negru și rodnic care ține omenirea, pe toate le mîngîia acea înfiorare de vînt care înviora, însuflețea cel mai mic firîșor de iarbă și legăna în zborul ei pulberea galbenă, nevăzut de măruntă, fără de care nu e nici-un rod în lumea asta.

Arendașul își plimbă privirea pe întinsul mișcător al grîului, și mintea lui de negustor începu a face socoteli. De nu-l va bate piatra, două chile bătrînești tot iea la pogon — una peste alta. Și ce-i va mai rămîne lui scăzînd toate cheltuielile: ogorul, arătura de-a doua, sămînța, sămănatul, plivitul, seceratul, legatul și strînsu'n clăi, căratul la arman, treieratul, datul la mașină și transportul la gara Sălcuței?!...

Vizitiul opri la malul luncii, sări din docăraș și se duse la caă să li frece ochii și să li tragă urechile. Norii începură a se mai rări, și vîntul

mai contenise. Vizitiul potrivea căpețeaua calului din hart și se uită la cer. Un petec de cer albastru-albastru însenina drept de-asupra capului lui.

— Așa-i că n'am rămas de minciună, boierule?

Arendașul nu zise nimic, ci porni în luncă. Finul înflorit cădea în gura coaselor ce scrișniau, și brazdele lui groase, mari se lămuriau în urma coșailor ca niște valuri verzi pe care florile de romanită, de orajniță, sulfina și cicqare zvirliau ici-colo un fel de spumă colorată. Pe alocuri cădea și cite-un mac roșu, ca o lacrămă de singe.

Romînul care ducea fruntea coșailor, se opri, își șterse cu mineca sudoarea de pe obraz și înfipse coporiia coasei în pămînt:

— Fin ca anu-ăsta nu s'a mai făcut de cînd s'a prăpădit biata 'coană Rusanda — biată fie de păcate.

— Are noroc Grecu'!

— Duce-s'ar învîrtindu-se ca ciocîrlia!

— Șșșt!... Uite-l!

Venia domol, cu pălăria pe ochi, ca un hoț.

— Ei, merge, merge?

— Merge, boierule, că n'are 'ncotro!

— Ar merge și mai bine de-am avea ceva.

— Ce s'aveți, mă?

— Știi d-ta prea bine ce.

Arendașul zimbi. Pe fața lui zimbetul acesta arunca umbra unui vi-
cleșug de fiară.

— Nici nu-mi dă prin gînd.

— Cîte-un basamac, boierule.

— Așaaa?!... Basamac vă trebuie?... Da fără basamac nu puteți?

— Coasa-i muncă grea, boierule: te dor băierile inimii.

— Așa o fi, mă... Iă...: mai domol din gură și mai tare din coasă.

— La conu' Măcieș se știa: la coasă, trei rachiuri pe zi.

Arendașului îi sări țandăra:

— Măcieș e Măcieș, și eă sînt eă. Cuî nu-i place la mine, ducă-se de muncească la Măcieș!

Coasele scrișniră amarnic. Ghizdeiul, iarba oilor, ovăsul sălbatec, iarba grasă, liniarița, vulpoiul, sulfina, drăgaica și florile rari, nălțute, mlădioase cădeaă fulgerate, triste, și pămîntul rămînea ras în urma coaselor.

Arendașul intră în finul înflorit, ce-i bătea la brîu. Ce tot aă oamenii aștia cu Măcieș?!... Una-două: Măcieș!... Boierul Măcieș făcea așa, boierul Măcieș dregea așa!... Luă fineața'n curmeziș. Mergea cît mergea și se opria, se uita 'n jurul lui cît cuprindea cu ochii și socotia cite porcoale îi vor ieși din partalul acela. Timp de două ceasuri umblă de colo pînă colo, și socoti. Apoi se gîndi ce-i de făcut cu otava: s'ô cosească ori s'ô lase de pășune pentru oi?...

Un fișuit aproape de el îl făcu să se întoarcă. Un prichindel de băiat sta 'nnaintea lui, cu căciula 'n mînă, abia putînd să mai răsufle:

— Săru 'mîna, boierule, m'a trimis 'conița, ci-că să veniți numai pã decit la curte.

Băiatul spuse dintr'o răsufflare vorbele acestea.

— Da de ce, mă?

— Nu știu.

Arendașul urcă malul luncii, și ajunse la docăraș.

— La curte, Ioniță!

Băiețașul își îndesă pînă pe ochi căciulița veche, roasă pe de margini, și începu a fugi în urma docărașului. Ținea pumnii strinși și capu 'n piept, ca un cal tare 'n gură. Dar de la un timp începu a slăbi. Rămase din ce în ce mai în urmă, pînă ce peri învăluit în perdeaua de praf alburiu ce se ridica în urma docărașului.

Oare de ce-l chiamă 'coana Caliopi la curte pe Livaridi? Cînd l-a mai chemat ea așa pe el de pe cîmp, din mijlocul oamenilor? Ce să fie?... Gîndul arendașului zbura peste hotarele multor țeri în spre acel Paris îndepărtat unde-și trimisese băiatul la 'nvățatură... Oare să nu i se fi întîmplat ceva lui Mișu?...

Oamenii se feriau în lături și-și luaū căciulile din cap. Arendașul îi vedea și nu-i vedea. La unii li răspundea ducîndu-și un deget la pălărie ori moțînd din cap; la alții nici nu se uita. Se simția străin de acești oropsiți de țeranî, pîrlîți de soare, prăfuiți, necăjiți, îngenunchiați supt povara învoielilor grele. Și gîndul lui de negustor se întorcea în răs-timpuri la finul verde ca 'broatecul din lunca înneacă de lumină, și so-cotia carele încărcate ce vor porni trîmbă într'o bună dimineață din Vultureasca spre a se preface în hîrtii de mii de franci. Docărașul trecu printre cei doi plopi bătrîni de la poartă și intră în curte.

Un flăcăiandru adăpa în ulucul puțului cu roată doi noateni nebuna-teci. În fața șopronului de unelte douăzeci de pluguri staū răsturnate pe còbile, gata de pornit la cîmp. Pe cormenele lor spălate, lustruite în țărîna ogoarelor soarele vărsa străluciri de oglinzi.

Vizitiul trase la scară, și arendașul sări jos. Trecu prin salon, o luă la stînga prin sala de mîncare și ajunse într'o odăiță plină de umbră. Caliopi sta într'un fotoliu, cu cotul stîng răzimat de brațul lui, cu bărbia sprijinită 'n podul palmei stîngi, cu dreapta de-alungul trupului, țînînd între degete o scrisoare.

— Ce-i, Caliopi?

Femeia ridică ușor capu 'n spre el, și-i întinse scrisoarea.

Arendașul trase perdeaua și ceti la fereastră. Fața i se întuneca din ce în ce mai mult. Apoi făcu un «hm!» și zvirli scrisoarea pe masă. Își mușca mereu mustața dreapta. Caliopi se ridică din fotoliu și veni spre el. Stăteaū tăcuți unul în fața altuia, uluiți, sfărîmați ca de o descoperire spăimîntătoare.

Băiatul lor li scria din Paris că nu se putuse presinta nici în anul acela la examenul de doctorat. Era al cincilea an de cînd sta la Paris

și al treilea de cînd îi tot amăgia că «la anul negreșit» iea doctoratul. Arendașul izbi cu pumnul în masă:

— Nu! Nu mai stă el la Paris! Îi trimit chiar azi bani de drum, și'n termen de opt zile trebuie să fie aici, că, de unde nu, îl las să moară de foame ca un ciine pe acolo.

Se așază la masă și umplu în curînd patru pagini cu o scriere tremurată și fără punctuație. Apoi dădu nevastei să scrie adresa, și el se duse la casa de bani.

— Cît să-i trimit?

— Cît vrei!

— Cinci sute!

— Trimite-î o mie... O fi vrînd și el să-și cumpere ceva de pe-acolo; o fi avînd și el datorii... De!.. ca toți tinerii.

— Datorii?.. Ce datorii?.. Eă am datorii?

Luă opt sute de franci, îi puse în buzunarul d'innăuntru hainei și ieși în pragul caselor:

— Smarando, spune lui Ioniță să puie caii ai marii la trăsura.

Peste o jumătate de oară, Livaridi zbură spre Brăila, cufundat în gînduri triste. I se părea că o întreagă clădire uriașă pe care el o ridicase cu multe sudori și lacrimi, se surpase de odată. Din sufletul lui visele frumoase cu care el legăna viitorul copilului lui, se scuturau cum se scutură toamna frunzele galbene la bătaia vînturilor reci. Și pentru întia oară înțelegea el că viața e totuși o batjocură amară. Cum? El a tremurat de frig ca un ciine, s'a culcat de multe ori nemîncat ca un osîndit și a izbutit să se ridice unde este astăzi. Și fiul lui?! Fiul lui, care-a crescut ca o floare într'o glastră, care a fost ținut pe palme, care a fost îmbrăcat ca o păpușă, a avut totdeauna mîncare bună, școală bună, cade acum ca un netrebnic cînd e vorba să biruiască o piedecă?!

Treizeci de mii de franci i-a mîncat în cinci ani de zile. O avere întreagă!..

— *Kalimera, Livaridis, kalimera!*

Arendașul răsări din gîndurile lui și întoarse capul spre trăsura ce trecea pe lîngă el. Apoi bătu repede 'n spete pe vizitiu să oprească, și sări jos.

— Da 'ncotro, boierule, încotro?

Era boierul Ilie Măcieș, proprietarul moșiei Vultureasca. Numaî el îi zicea de cite ori îl întilnia: «*Kalimera, Livaridis*» și nu: «bună ziua, Livaridi». Și avea așa o căutătură de om șiret și batjocoritor, par'c'ar fi vrut să-î spuie: «te cunosc eă, Grecule!».

— Mă duc la Vultureasca, dar d-ta?

Arendașului i se lumină de-odată toată fața de o bucurie nemărgenită.

— Știi, boierule: băiatul meu... Mișu... vine!.. A reușit doctor în drept la Paris... Mă duc să-î trimit bani de drum... Să stai la noi pîn' o veni și el... Am să tai cinci curcani și să dau cep la un polobocel cu vin mai

bătrîn ca noi... Să facem una bătrînească... Ti! Ce bine-mi pare că te aduse Dumnezeu tocmai la o vreme ca asta!

Proprietarul se uita la el fără să clipească din ochi, răscolindu-l cu privirea pînă în adîncul sufletului. Apoi se scutură de praf pe mîneca blusei lungi de dril.

— Ei, du-te de depune banii. Eū mă duc la Vultureasca.

— Te-ajung și eū acuș din urmă... Ti! Ce bine-mi pare!

Cele două trăsuri porniră fiecare în drumul ei.

Ce mai Rumîn fusese boierul Măcieș pînă a nu i se prăpădi 'coana Rusanda!.. De cînd și-a băgat soția în pămînt, par'că dase un vînt rău peste el. Se topise la față ca după o boală grea și barba-i crescuse mare ca la călugări. Azi sta închis în odaie, bind cafea după cafea și fumînd țigare după țigare, mîne ieșia pe cîmp, călare pe Roibul lui buiestraș, trecea pe lingă muncitorii fără să se uite la ei, descăleca mai încolo și o lua prin arătură trăgîndu-și calul după el. Poimîne se ducea la oraș, unde zăbovia cite trei-patru zile 'n șir, lăsînd treburile moșiei pe seama argătimii.

Unde era Măcieș cel de altă-dată?

Unde era boierul blajîn și cuminte de pe urma căruia ziceaū boda-proste toți Vultureștenii? Unde era Măcieș cel muncitor care se simția legat de moșia strămoșească întocmai după cum un stejar voinic se simte legat cu cel mai mic firîșor de rădăcină de fiecare grăunte din pămîntul în care s'a ridicat?

Trecea acum ca o umbră prin odăile mari, reci și pustii, prin odăile în care nu răsuna nici-un ris argintiu de copil, în care nu pătrundea nici-o rază de veselie, în care se stîngea, prin el, întregul ream străvechiū al Măcieșilor.

La citva timp după trăsnetul ce i-a pustiit viața, și-a arendat moșia și s'a așezat la oraș. Acolo mai avea o cafenea, un prieten, un teatru. Era altceva. Saū cel puțin lui i se părea că va fi altceva. Dar nici la oraș nu se simția la largul lui. Îl apuca une ori cîte un dor de moșie, dor de iarbă verde, de pămînt, de-i venia să zboare. Atunci ieșia în piață, se uita la birjari și tocma unul din ei, spunîndu-i să puie patru cai cu clopote. În urmă birjarii îl cunoșteau și, cînd îl vedeau, opriaū și-l întrebaū:

— Nu mergem la Vultureasca, boierule?

Și astfel la două, la trei luni Ilie Măcieș trecea în sunetele clopotelor și învăluit în nori de praf alb, prin satele pustii de oameni în vremea muncii, pe drumurile prăfuite, printre lanurile aurii de rapiță, printre apele de smarald ale grîului, se ducea ca un virtej de vînt spre Vultureasca lui, cu sufletul aromit de liniștea strălucitoare a zilelor de vară, de arșița soarelui, de mirosul cîmpului, de jocul apei morilor.

Așa se ducea și astăzi.

De departe începu a cunoaște casele din Vultureasca. La plop-ăla

stă Misailă Pleșea, dincolo de el stăruiește Dinu Crivăț. Unde-s pomii cei mulți, e casa preotului, Niță Vărsătoreanu; alături de ea, acea a învățătorului, Marin Curpen. Iar în luminișul de la cotul drumului e crișma lui Cristea Năstrapă, unde se face horă Dumineca.

Și iaca și curtea frumoasă cu așezările ei clădite temeinic, să ție cit lumea. Vedea magasia de bucate, porumbarul pus pe temelii înalte de zid, ridicat de la pământ și cu laturile 'n bătaia Crivățului. Uite casele boierești, în care stă astăzi un arendaș, o pasăre de pradă, un hoț care secătuește pământul rodnic al moșiei strămoșești, grăbind să iea cit măi mult din el, să părăginească tot ce-î ridicat cu multă muncă, până ce i s'o isprăvi contractul.

Soarele sfințită într'o îngrămădire de nori de jăratec, cari se stingeau încet-încet, se împrăștiau, se supțiau, ușori, ca niște petale de trandafir, involburate 'n sus de vre-un vînt fermecat.

Apoi, din cerul înalt începură a picura, a se lăsa umbrele înserării.

Boierul nostru intra în curtea moșiei lui, și o durere, o jale mare îl strîngea de inimă. I se părea că e un copil neascultător și netrebnic care și-a lăsat o mamă bună și frumoasă spre a pribegi în lume, printre străini.

Amurgul trist zvîrlia un zăbranic pe sufletul lui Măcieș. Și era atita jale în acest sfîrșit de zi, sau cel puțin lui i se părea că din cerul frumos se lăsa pe Vultureasca lui jalea neagră a unui sfîrșit de neam, pentru al cărui priveghiū luceafărul de seară scinteia singuratec în fundul cerului...

C. SANDU-ALDEA.

PAIANJENUL

DUPĂ O VECHE LEGENDĂ BRETONĂ.

*Isus muria, plînsorî de sînge
Se prelingeau din ochii orbi,
Sîmțînd asupra lui cum strînge
Rotirile-î un stol de corbi.*

*Încins, în ruga lui fierbinte,
El, dreptul cel crucificat,
Strigă, murînd, spre cer: «Părinte,
«Părinte, cum de m'ai lăsat !...»*

*Răspunse rînjitor mulțimea,
De lîngă cruce, în spre el:
«Coboară-te din înălțimea
«De unde ești, de poți la fel
«Zidi tu templul în trei zile...»*

*Iar el muria, senin acuma,
Uitat de-ai lui, între străini,
Pe umăr aplecîndu-și numa
Dicînu-î cap încins de spinî.*

*Dar iat' un roiū de musculițe,
Din zbor, se lasă nemilos
Asupra ranelor ce sînger,
Pe trupul blindului Hristos.*

*Isus strigă iarăși: «Părinte,
«Trimete tu îngerî tîi
«Si apără-mă, Doamne Sfînte
«Nu-s oamenî de-ajuns de răi !?»*

Atunci, un biet paianjen care
Trecea pe-acolo, se opri
Întinse pînza 'n apărare,
Și pe Hristos îl oceroti.

A zis spre el Mintuitorul:
«Fii binecuvîntat pe recî,
«Tu ce-ai purtat de mine dorul
«Cînd îngerii rămas-au recî!».

Ce spun, poveste pare-vi-să:
Dar umbra de la Sfîntul lemn
Painjenul o poartă scrisă
Pe spate pînă azi, ca semn.

GEORGE G. ORLEANU.

CRONICĂ.

D. D. Evolceanu a izbutit să dea în ultima sa lucrare «Declinarea latină» o formă ușoară, de tot limpede și chiar plăcută unor chestii de morfologie, care se expun după datină în chipul cel mai abstract și mai scortșos de pe lume. Astfel subiectul e pus la îndămina studenților noștri, cari formează «publicul cel mare» pentru astfel de chestii.

*

Broșura d-lui D. Brezulescu, avocat: «Contribuțiuni la studiul proprietății în devălmășie a munților noștri» are întiiu o însemnătate științifică prin datele și numele ce cuprinde în legătură cu stăpînirea în comun a multora din munții noștri de către urmașii *moșului* întiiu-proprietar, *moșnenii*. E însă, mai ales, strigătul de alarmă (cam multe se tot aud de o vreme!) al unui tînăr iubitor de țară și de țeranii împotriva anarchiei sălbatice în care se învîrte viața acestei proprietăți în devălmășie. Sînt așa de mulți, de răspîdiți, de săraci și de neluminați moșnenii, încît îi fură cine vrea: chiaburii dintre ei cari ieaș cît potesc, politicianii țeranii cari votează pentru cît aș nevoie, arendașii de dincolo, cari se înțeleg cu chiaburii pentru a despoia pe ceilalți, cumpărătorii cari daș prețuri de batjocură. Ceia ce e numai o nenorocire cînd e vorba de *moșnenii* înșii, e un scandal stupid cînd te gîndești la neghioaba, la corupta administrație, care închide ochii saș n'are habar de o stare de lucruri ce aduce prăpădirea pădurilor muntelui de către Jidanii și alte feluri de străini, ce-și rîd de noi după ce ne despoaie (și cu dreptate, dacā sîntem de rîs și de despoiat). Nicî-o statistică, nicî-o regulare de drepturi, nicî-o supraveghere, nicî-o pedeapsă vinovaților, ca și cînd ar fi vorba de o potcoavă ruginită care a căzut în drum, și nu de «o verigă în lanțul de bunuri ale poporului românesc». D. Brezulescu, care e scriitorul acestor cuvinte frumoase, vede scăparea într'o cercetare și orinduire a lucrurilor din partea Statului. N'ar fi mai bună o *răscumpărare* din partea aceluiași, care ar fi în stare să iea asupra-și pe o scară mare și în condiții cruță-

toare și civilizate exploatarea pădurilor moșnenești? Ori măcar o *arendare* din partea Statului a pădurilor acelora, în care s'ar putea întrebuița absolvenții școlii noastre de silvicultură, cari atât de adesea numai silvicultori nu se fac!

*

Păr. Ioan Antonovicî din Birlad ni dă într'adevăr o carte frumoasă în «Istoria comunei Bogdana» (Tutova). Autorul, el însuși un «Bogdănaș», a întrebuițat mulți ani de zile pentru a strînge cu străduință materialul de documente și informații din viū, graiū care i-au slujit pentru a-și alcătui lucrarea. E de mirare cîte cărți domnești și zapise, începînd cu vremea lui Alexandru-cel-Bun, aū putut fi descoperite în această bătrîină așezare de rāzāși moldoveni. Știri orale s'aū cāpātat iarāși destule și destul de bune. Fără sā aibā o școalā deosebitā (de și a urmat cursurile Facultāții noastre de Teologie), pār. Antonovicî a știut cum sā întrebuițeze izvoarele ce strînsese la un loc. În cea d'intāiū parte a operēi sale, el trateazā pe rînd, cu spirit serios și într'o limbā curatā, orice poate interesa din trecutul și prezentul comunei sale, dînd astfel cea mārī bunā și mārī deplinā monografie istoricā ce avem asupra vre uneia din localitāțile rurale din Romānia. În douā șiruri urmeazā apoi, pe mārī mult decît patru sute de pagini, documentele, care merg din veacul al XV-lea pānā în zilele noastre: ele sînt bine tipārite, dupā norme cuminiți și cu toatā îngrijirea, pādāugindu-se chiar și cîte o notā explicativā.

Firește cā Bogdana pār. Antonovicî nu e locul vre unei fapte mari sāu vre unei mișcārī insemnate din dezvoltarea neamului romānesc. Dar și o parte și cealaltā aū o insemnātare mārī mare decît a unei scrieri cu caracter curat local. Împrejurārile, nouā și vechi, de la Bogdana samānā cu acelea din atitea alte locuri ale țeriī noastre, și cugetātorul politic vā trebui sā iea învățāmintē aflînd din aceste cercetārī cinstite ale unui fiū al satelor, cu iubire de țeran, cā vechile meșteșuguri, vechiul port, vechile datine, vechea iubire patriarhalā între membrii aceleiași seminiți se duc, și vin în locul lor lenea, beția și aplecarea la faptele urite și la faptele rele. Cel mult s'ar putea întimpina cā scāderile de odinioarā trebuiau sā fie mārī puține între oameni mārī puțini și cā avem științā astāzi numai de o micā parte dintre ele, dar aceasta nu înlăturā decît întru cîtva dureroasa constatare bine adevēritā. Cele mārī multe dintre documente aū și ele, neapārāt, o insemnātare mārī întinsā, pentru viața politicā și cu deosebire pentru culturā noastrā. Ele sînt o întregire la culegerile, destul de puține și destul de slabe, în general, pe care le-am putut înjgheba pānā acum. Se vor putea gāsi în ele atitea lucruri neașteptate, și eū însumi am aflat prin ostenele pār. Antonovicî știri nouā privitoare la familia mamei mele, cāci acel tiran Ioan Arghiropol, parucic și dragoman rusesc, care a luat în 1810 pe Catinca fata Cāminarului Iordachi Miclescu, făcîndu-și cu zestrea soției o mare avere pe care a pierdut-o tot dînsul, e bunicul mamei, prin fiul sāu, Gheorghe, numit

după Iordachi Miclescu. Olimpiada, sora lui Gheorghe, a fost măritată cu fiul vestitului doctor Sămurcaș. Elencu Drăghici, soția lui Gheorghe, a fost fata cunoscutului Mare-Vornic moldovenesc Iordachi Drăghici, care a vrut să dea o Constituție țerii sale. Făcînd aceste întregiri, n'am nici-un scop de lăudare de sine, ca unul ce nu înțeleg a mă răzîma nici pe titlurile mele, cu atît mai puțin pe parucicii și Căminării ale altora, în locul cărora aș fi fost bucuros să găsec un biet țeran cum se cade.

O întrebare la sfîrșit: alți preoți din orașele noastre n'ar putea să facă așa o lucrare ca a colegului lor de la Birlad, în loc să strîngă bani și să-și spurce veșmintul în alegerile politicianilor nemernici cari sug viața neamului?

*

D. St Mihăileanu-Stempo anunță pe coperta d-sale *Două Logodne*, pe care a trimes-o «onorabilei redacții a revistei literare Sămănătorul», o dramă a sa în patru acte, «Ultima lovitură». Pe aceia n'o cunosc. Dar comedia de astăzi e de tot hazul, de toată nevinovăția și sănătatea, pe atît de vioaie și de plină de mișcare, pe cît de mult întipărită de cele mai frumoase sentimente și de cele mai folositoare ideale pe care astăzi ni le putem pune înaintea. Am cetit-o de la un capăt la altul, am recunoscut un întreg șir de figuri care trăiesc și hotărăsc viața românească de astăzi: moșierii cei cumiți — cari strîng banul și nu se gîndesc la mofturi proaste, ofițerul de paradă botezat în franțuzește și ofițerul cel adevărat modern, care-și are biblioteca și-și culege din ea învățăminte, inginerul de mine, care știe să fie de folos țerii sale, politicianul care trăește numai din politică și pentru politică în fața fratelui său, înțeleptul gospodar; bătrînul militar foarte militar, tînărul funcționar de carieră sprijinit pe politica tatei și cele mai zglobii și mai fermecătoare din fetițele care dau o strălucire societății noastre. La sfîrșit, dragostea cea bună își capătă drepturile și rămîne numai un mofluz, care și acela nu ține năcaz.

Se va represînta această piesă? Autorul mai anunță două pe care le ține gata.

*

În școlile românești din Brașov se întrebuintează cărțile de cetire, aproape necunoscute în țară, ale profesorului Virgil Onițiu, directorul gimnasiului (profesor încă tînăr și autor de schițe, dintre care una s'a tipărit și în «Convorbiri literare»). D. Onițiu n'a început cu clasele de jos, ci a dat întîiu cartea pentru clasa a III-a (1893), apoi pe cea de a IV-a (1895). În acest an abia, s'a adaus cartea pentru cele d'întăiu două clase. E un frumos volum, foarte limpede și îngrijit lucrat, care cuprinde nu mai puțin de 348 de pp. format mare. Bucățile sînt toate din domeniul povestirilor. Alcătuitorul le împarte în povești, legende populare, istorisirii din mitologia antică și din istoria Ungariei (care trebuie să înlocuiască acolo istoria Romînilor). La urmă se adaug pastele, poesii narrative, fabule ș. a., supt titlul de «Diverse». D. Onițiu nu se teme de tineri și culege slobod din Coșbuc și Iosif, din literatura poporană strînsă de d.

Gorovei și de d-na Nicolită-Voronca. Regule de ortografie și de igienă se află la capătul cărții.

*

Primim Anuariul pe 1904 al «Asociației pentru sprijinirea învățăceilor și sodalilor romini meseriași din Brașov». Această asociație, vrednică de cele mai mari laude, porcede din simțul de frăție, fără deosebire de clase, care unește și întărește pe Rominii «de dincolo». Ea are de scop (și acest scop și-l îndeplinește din ce în ce mai bine) să afle loc tinerilor meșteșugari cari au nevoie de sprijin, să-i ajute cu cărți, cu îmbrăcăminte, să-i adune la un loc și să-i înfrățească între sine. La Sibiu, meșterii romini au avut și ei parte de o îngrijire deosebită din partea fraților cărturari: ei au acolo stăpînirea asupra unei case mari, unde anumite încăperi sînt păstrate pentru întîlnirile lor din care iese numai folos pentru suflet și folos pentru inimă.

În România, s'a înființat în timpuri un partid socialist pentru meseriașii de toate neamurile, iar pe urmă partidele cealalte, «burghese», și-au dat toată osteneala pentru a înșela, a stoarce și a mîna la bătaie cu sergenții de stradă pe aceiași meseriași. Ei au însă trebuință de alți oameni, cari să-i iubească altfel și cu alte urmări. Ceia ce se face dincolo de munți, în împrejurări așa de grele, ar trebui să fie un învățămînt care să muște și să usture.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vicariul Maramureșului Tit Bud, care s'a ocupat totdeauna și cu lucrări literare, publică acum o broșură intitulată: «Însemnări și date despre înființarea parohiei greco-catolice romine din Sighet Maramureșului» (Gherla, tip. diecesană). Se dă întâiu expunerea împrejurărilor în care s'au smuls de la Romini biserica și școala din Sighet, capitala maramureșeană, de către dușmanii noștri cei mari din acele părți, Rutenii, și cum pe urmă, prin lungi silințe, și mai ales mulțămîntă marelui om de ispravă ce a fost vicariul Mihail Pavel, episcopul de mai tîrziu, ai noștri și-au putut face deosebit altă biserică (1890) și altă școală (1900), pe care vor ști să le apere. Păr. Budu socoate la 3.000 pe Rominii, cu sau fără știință de românește, cari trăiesc în Sighet.

*

În «Archiva» din Iași, n-le 7 și 8, d. State Dragomir face o critică îndreptățită *coloritului moral* pe care sculptorul Hegel l-a dat statuii lui Alecsandri — celei care se dezvălește și totuși nu se dezvălește. Se pare că sculptorul străin al gloriilor noastre naționale a înțeles pe Alecsandri, pe care se poate chiar să nu-l fi cetit, ca pe un romantic fînguios ieșind dintr'o mantie neagră străbătută de fulgerele inspirației. D. Dragomir dă din amintirea sa un portret foarte izbutit al lui Alecsandri cel adevărat. — Revista din Iași se apropie de un timp în multe privinți de modul nostru de a vedea și, dacă s'ar dezbăra de acel «moldovenism» stricător și fără rost, pe care cite un șiret de «Muntean» (zi-i pe nume, d-le Găvănescul!)

il suflă tinerilor Romîni din părțile de sus, ea s'ar apropia și mai mult de curentul care fără îndoială va învinge cu timpul pretutindenii. Multe din articole sînt folositoare și ilustrația e și bogată și bună. Editorul de astăzi, d. A. D. Atanasiu, își dă toată osteneala.

*

D. Virgil Andronescu a căutat să adune într'un volumaș, de cetire ușoară, cele ce se știu despre vechea organizare a Daciei romane («Organizația comunelor și provinciei Dacia Traiană»; Constanța, 1905). Până acumă nici-unul din specialiști nu și-a făcut datoria de a judeca această carte.

*

Dicționarul elementelor romanice din limba românească (*Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache, I, Lateinisches Element*) de d. Sextil Pușcariu (Heidelberg, 1905) va fi o carte de întrebuintare neconținută, nu numai pentru filologi, ci și pentru toți aceia cari cer anumite lămuriri limbii, și chiar pentru curioșii de etimologii din public. Tot materialul — aproape două mii de cuvinte — e strîns pe 235 de pagini, de tipar mărunt, dar cetet.

*

Romanul d-lui Edgar Th. Aslan «Fiica lui Radu-cel-Frumos» (subtitlul zice «împrejurări și chipuri din trecut», evitînd cuvîntul «roman») pornește din interesul puternic ce s'a deșteptat în timpurile din urmă pentru trecut; el e în legătură și cu serbările din Iulie 1904 în amintirea lui Ștefan-cel-Mare și poate chiar cu izbînda romanului istoric și nuvelei istorice așa cum le-a scris Mihaï Sadoveanu. «Fiica lui Radu-cel-Frumos» e o lucrare cinstită, viînd de la un om cult, care și-a studiat cu îngrijire subiectul și s'a silit pretutindenii să fie exact și în tonul timpului în care voiește să ne coboare. D. Aslan scrie o limbă foarte bună și destul de mlădioasă. Pe lîngă acestea, d-sa a fost într'adevăr încălzit de închipuirea vieții de roabă, de dușmană învinsă, de copilă împovărată de o datorie de ură pe care a dus-o Maria-Voichița din care Ștefan a făcut, cu voia sa și fără voia ei, soția sa și Doamna Moldovei. Totuși atîtea înlesniri și împrejurări prielnice n'au dat d-lui Aslan putere de imaginație și simțul poetic, însușirile creatoare. Cetitorii nu se prea înduplecă însă a ceti povestiri închipuite care nu se împărtășesc de acele daruri. «Fata lui Radu-cel-Frumos» va avea decî soarta încercării de roman istoric a d-lui Radu Rosetti istoricul. A înțelege și a iubi, nu învrednicesc pe cineva să și creeze, ba nici chiar să reproducă viața vie.

*

O broșură intitulată «De la congresul corpului didactic primar din Iulie 1905» cuprinde frumosul discurs pe care l-a ținut d. Haret în această adunare de învățători.

*

Din nemțește sau din ungurește a tradus d. Horia Petra-Petrescu câteva nuvele ale lui Gorchi, pe care le editează tipografia «Luceafărul» din Pesta. Prin traducerea în asemenea împrejurări s'a pierdut, fără îndoială, tot farmecul ce-l poate da forma. Însă și fondul unei povestiri de Gorchi are destule elemente care să poată frământa sufletele și pune pe gânduri.

*

D. Pariano, fost prefect de Constanța (numai scurt timp, și silit a demisiona în urma unei campanii de ziare, în privința căreia, ca în privința oricărui lucru tipărit în ziare, se impune cea mai mare rezervă) tipărește un opuscul de aproape o sută de pagini despre «Dobrogea și Dobrogeni» (Constanța, tip: Ovidiu). Ea are un îndoit scop: să arăte că regimul special trebuie să înceteze în cele două județe de peste Dunăre și să slăbească părerea că administrația prefectilor liberali a fost cîtuși de puțin folositoare. În această privință, publicul, căruia i se cîntă din două părți arii așa de deosebite, nu se poate prinde în danț nicăiri. Dar cetitorii vor mulțami autorului-politician pentru multele știri, puse limpede în scris, pe care d. Pariano le împărtășește din informația bogată, ce, ca vechiul Dobrogean, a putut strînge.

*

Romanul «Floare-ofilită» al lui Sadoveanu a apărut în volum și va fi mine una din cărțile cele mai cetite. Despre el va fi vorba în nrul. viitor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În revista bisericească «Biserica ortodoxă», d. Al. Lăpădatu dă un catalog, foarte bine lucrat, al manuscriptelor găsite de curînd în mai multe mănăstiri și cu deosebire la Dălhăuți și Rișca. Tot acolo se dă traducerea tesei presintate la profesorul Jireček din Viena de d. N. Dobrescu: ea cercetează, cu deplină cunoștință și destulă pătrundere, întrebarea întemeierii Mitropoliilor noastre în al XIV-lea și al XV-lea veac. E, de sigur, cel mai bun studiu de istorie bisericească ce s'a scris până acum la noi.

N. IORGA.

CUGETĂRI

Un fapt e numai atuncî istoric cînd nici-una din rădăcinile lui nu mai atinge prezentul.

*

Fiecine are cît poate stăpîni.

*

Sînt greșeli pe același drum, care rătăcesc, și altele, cînd pe un drum, cînd pe altul, care obosesc numai, fiind pe loc.

*

Învățat se chiamă un om care e bucuros să tot învețe.

X.